

5. sjednicu, ali očito da to nije Stojkovićev koji se u zapisniku spominje, nego nekoga drugoga člana koji je ustao u obranu fonološkog pravopisa.

Tekstove zapisnika dobio sam od Marcela Bačića, unuka Franje Cipre, pa mu zahvaljujem što me upozorio na njih i što nije žalio truda da ih pronade u obiteljskom arhivu.

Sažetak

Stjepan Babić, Filozofski fakultet, Zagreb
UDK 801.1:808.62, stručni članak, primljen 20. rujna
1990, prihvaćen za tisak 3. listopada 1990.

On the Croatian Orthography Past and Present

The author gives a brief description of the present-day problems in the Croatian orthography pointing out the fact that Croatian linguists are now faced with similar dilemmas as in the year 1941. In order to shed some light on these problems the author quotes from the minutes of the sessions of the Commission for the Croatian language its purity and orthography from 1941, and from some other papers on orthography from that period.

DOKUMENTACIJA O PRAVOPISNOJ PROBLEMATICI 1941. GODINE

Z A P I S N I K

sastanka održanog dne 6. lipnja 1941.
u vezi sa sastavljanjem novog pravopisa

U petak dne 6. lipnja 1941. u 6 sati poslije podne održan je u prostorijama Hrvatskog državnog ureda za jezik sastanak predstavnika Hrvatskog državnog ureda za jezik, Hrvatskog Sveučilišta, Hrvatske Akademije znanosti i umjetnosti te istaknutih jezikoslovaca i predstavnika javnog života u Zagrebu u vezi sa sastavljanjem novog hrvatskog pravopisa.

Sastanku su prisustvovali: Dr. Blaž Jurišić, ravnatelj H.D.U.Z.J., Dr. Stjepan Ivšić, rektor Sveučilišta, Dr. Dragutin Boranić, profesor Sveučilišta, Dr. Franjo Fancev, profesor Sveučilišta, Dr. Stjepan Bosanac, rektor Više pedagoške škole u m., Dr. Nikola Andrić, književnik i jezikoslovac, Dr. fra Stanko Petrov, franjev. provincijal u m. i jezikoslovac, Julije Benešić, književnik i jezikoslovac, Dr. Dragutin Šafar, odvjetnik i predstavnik Hrvatskog sveučilišnog društva te članovi H.D.U.Z.J.: Ljudevit Jonke, Franjo Cipra, Dr. Petar Guberina, Milan Ratković, Dr. Kruno Krstić.

Sastanku je predsjedao Dr. Blaž Jurišić.

Dr. Blaž Jurišić pozdravio je prisutne i izložio svrhu sastanka: da se raspravi načelno pitanje, hoće li novi hrvatski pravopis biti u temelju fonetski ili etimološki. Ravnatelj H.D.U.Z.J. istaknuo je, da u temeljnim pitanjima jezičnih reforma ne odlučuje Hrvatski državni ured za jezik, nego najviši predstavnici državne i prosvjetne vlasti.

Hrvatski državni ured za jezik na temelju zakona o svom osnutku dužan je surađivati sa Hrvatskim Sveučilištem i Hrvatskom Akademijom znanosti i umjetnosti. Današnji sastanak nema zakonodavnu moć, nego će njegovi zaključci biti predloženi najvišim predstavnicima državne i prosvjetne vlasti, koji ih mogu prihvatiti ili odbiti. Dr. Jurišić otvara diskusiju o načelnom pitanju: etimološki ili fonetski pravopis.

Dr. BOSANAC: Nakon osnutka bivše banovine Hrvatske poslao je Dr. Maček k meni svog izaslanika, koji mi je saopćio njegovu želju, da bih sastavio etimološki pravopis. Ja sam se tome usprotivio, jer se u nauci općeno drži, da prirodi hrvatskog jezika, koji je u glavnom sačuvaio svoju glasovnu jedrinu, odgovara fonetski pravopis. Nemoguće je od naobražena pojedinca, a pogotovo od seljaka tražiti ono znanje, koje je potrebno, da bi se pisalo etimološkim pravopisom. U vezi s pitanjem g. ravnatelja ureda odgovaram: hrvatski jezik treba da sačuva svoju umjerenu fonetiku. Pojedine pa i znatnije koncesije mogu se učiniti, ali u temelju treba zadržati dosadašnji pravopis.

Dr. IVŠIĆ: Fonetsko pisanje je od starine hrvatsko. Fonetski pišu hrvatski pisci od Marulića dalje, a da i ne ističem, da su naši glagolicom pisani spomenici pisani najstrože fonetski, t.j. fonetika je u njima provedena ne samo u izgovoru pojedinih riječi, nego i u izgovornim skupovima. Propagiranje etimološkog pravopisnog sistema javlja se za ilirizma pod češkim utjecajem. Pogodovala je tim pokušajima misao *sveslavenske jezične zajednice*, t.j. pisale su se riječi sa sačuvanim korijenom, da bi njihov pismeni oblik bio što sličniji pismenom obliku riječi u ostalim slavenskim jezicima. Kod nas se u zadnje vrijeme za etimološki pravopis zauzimala radićevska grupa (Dr. Maček, Rudolf Herceg, Milica Vandekar-Devčić-Radić i t.d.). Rudolf Herceg dolazio je k meni, da bi pregovarao i suradnji s društvom »Hrvatski jezik« na temelju uvođenja etimološkog pravopisa. Dolazio je k meni i Dr. S. Čajkovac s time, da Dr. Maček traži uvođenje etimološkog pravopisa. Ja sam sve te pokušaje energički odbio, tražeći da ostanemo na starom pravopisu Matice Hrvatske, koja je zacijelo posljednjih godina dovoljno dokazala svoj hrvatski karakter i patriotizam. Za razliku od ostalih slavenskih jezika, glasovna grada hrvatskog jezika neumoljivo traži u temelju fonetski pravopis. Hrvatski je jezik kroz duge vjekove sačuvaio kosti i meso u riječima; to je isti jezik, kojim je govorio kralj Zvonimir; kad bi sad uskrsnuo kralj Zvonimir, on bi nas vrlo dobro razumio, dok Francuz XII. ili XIII. vijeka jedva da bi što shvatio od govora današnjeg Francuza. Nije čudo, što je na pr. ruski pravopis etimološki. U tom se jeziku kod morfoloških promjena skakanjem naglaska događaju goleme glasovne preinake (*górod - górada - garadóf* i sl.), kad bi Rus pisao fonetski, on bi doista gubio vezu jednog oblika iste riječi s drugim, što u hrvatskom nije slučaj. Po fonetici hrvatski je jezik sličan latinskom, i latinski bi jezik mogao biti uzorom, kako da se riješi naše pravopisno pitanje. Svatko bi se od nas čudio, kad bi radi oblika: *scribo, scribam* našao napisano *scribturn*, ili radi oblika *rego, regam* oblik *ragtum*, ili *dirigtor* prema glagolu *dirigo* i t.d. Latinski pravopisni oblici *scriptum, rectum* i *director* sasvim su nam normalni, a tako i naši oblici *hrpta* (uz *hrbat*) i *drukčiji* (uz *drugi*). Kad bismo se sada pokušali vratiti na ilirsko-češki etimološki pravopis, došli bismo do pravopisne dvojnosti: škola bi pisala na jedan, a ljudi u privatnoj praksi na drugi način. Uostalom svaki narod stvara pravopis za sebe, a ne za druge, po strukturi svoga jezika, a ne po uzoru drugih pitajući, hoće li riječi strancima biti po korijenu jasne. Budući da je pravopisna fonetika rezultat hrvatskih književnih nastojanja, držim da se mora zadržati dosadašnji umjereni fonetski pravopis. Gdjejoja sitnica, koja bi poslužila uklanjanju dvosmi-

slenosti, mogla bi se promijeniti, ali čitav pravopis mora svakako sačuvati duh drevne hrvatske pravopisne tradicije. Etimološki pravopis treba da odbijemo kao nehrvatski, nastao pod češkim utjecajem.

Dr. ŠAFAR: U jezičnim pitanjima treba da vlada ne samo znanstveni, nego i državopravni kriterij. Mi smo previše bili pod utjecajem Srba, Vuka i vukovštine i toga se moramo osloboditi.

Dr. FANCEV: Današnji hrvatski književni jezik i sve što u njemu postoji, od davnine je hrvatsko, izašlo iz hrvatske književnosti. Nema prekida u hrvatskoj jezičnoj tradiciji od prvih početaka hrvatske pismenosti do danas. Sve što se govori o Vuku i Srbima u vezi s našim štokavskim književnim jezikom, jednostavna je izmišljotina: hrvatski je narod sam vlastitim snagama riješio sva jezična pitanja u svojoj prošlosti. XV. vijek je u književnosti čakavski. U XVI. vijeku Dubrovnik postaje štokavski pod utjecajem svoga zaleđa, a za njim se povodi i čitava Dalmacija. *Koncem XVIII. vijeka priklanja se i sam kajkavski Zagreb Dubrovčanima, t.j. štokavštini.* Uvođenje štokavštine nije djelo Vukovo, pa ni Gajevo: štokavština je odraz pobjede one struje u Zagrebu, koja se svijesno priklanja Dubrovčanima kao uzorima hrvatske knjige. Na prijelazu iz XVIII. u XIX. vijek u Zagrebu ima doduše gdjekoji glas za etimologiju, premda je čitava prošlost hrvatska (i čakavska i štokavska i kajkavska) bila fonetska. Vrijedno je spomenuti knjigu Marka Mahanovića o reformi hrvatskog pravopisa, u kojoj je svijesno izričito postavljeno fonetsko načelo, izraženo ovim riječima: »Generalis orthographiae regula set: quam litteram vera syllabae pronuntiatio insinuat, illa littera debet scribi quia littera est signum scriptum simplicem oris sonum oculo subjiciens«. Knjiga Marka Mahanovića izišla je god. 1813. Već se iz nje vidi, da je tvrdnja, kako je Vuk izmislio pravilo: »Piši kako govoriš«, najobičnija izmišljotina. Protivnik Mahanovićeve, T. Mikloušić, *kojemu je mati bila Čehinja*, piše u stoljetnom kalendaru od 1819. i ovo: »Kaj se dotiče načina pisanja, morem domorocem mojem valovati, da je ne samo čistoća istiga jezika, nego i pravopisanja naredbe, koje, žalost, vu isteh noveših pismih ne obrđžavaju se, za peldu vsakomu pred očimami osobito imal jesem: na pravopisanje spada reč speljanu poleg korenite reči ravnati..... k pravopisanju spadaju takaj osebujni nadslovki, koje skoro nigde, usudim iz neznanosti i ne potrebuje«. Dakle bi po Mikoloušiću trebalo da pišemo i naglaske i duljine, koji se doista i pišu u češkom jeziku! Pitanje hrvatskog pravopisa u vezi sa znakovima za pojedine glasove rješavaju Hrvati tokom vjekova. Od Budinića (1583.) preko Vitezovića, Jambrešića, Rom. J. Kva-ternika, T. Koščaka, J. Završnika i drugih osposobljava se latinica za fonetsko pismo hrvatskog jezika. Fonetski je pravopis dakle potpuno hrvatsko djelo – bez Vuka pa i bez Gaja – i držim, da tu svoju drevnu tradiciju moramo sačuvati, jer bismo inače Srbima darovali nešto, što smo vjekovima svojim trudom i mukom za nas kao najprikladnije izgradili.

Nakon kratke diskusije, u kojoj su sudjelovali svi prisutni postavio je Dr. Jurišić pitanje, kako da se formulira zaključak današnjeg sastanka. Na pitanje, treba li zadržati u načelu fonetski pravopis ili uvesti etimološki, svi su prisutni izjavili, da se ostane kod sadašnjeg umjerenog fonetskog pravopisa. Gdjevoja mala promjena – prema predloženom prijedlogu Hrvatskog državnog ureda za jezik – koja bi poslužila boljem razumijevanju dvosmislenih oblika, može se dopustiti. Zajednički prihvaćen zaključak ovog sastanka glasi:

SVI SE PRISUTNI SLAŽU U TOME, DA TREBA SAČUVATI TRADICIONALNI HRVATSKI PRAVOPIS, KOJI JE U HRVATSKIH PISACA VRIJEDIO DO UVOĐENJA GAJEVOG ČEŠKOG ETIMOLOŠKOG PRAVOPISA. NAČELA SU TOGA TRADICIONALNOGA PRAVOPISA PROVEDENA U UMJERENOM FONETSKOM PRAVOPISU, KOJEGA SE DRŽALA I MATICA HRVATSKA U SVOJIM IZDANJIMA U XX. STOLJEĆU.

M I N I S T A R S K A N A R E D B A

o hrvatskom pravopisu

Hrvatski pravopis mora odgovarati duhu hrvatskog jezika, pa mu valja posvetiti osobitu pažnju. Znati pisati i znati govoriti nije isto, ali se jedno naslanja na drugo, pa pisanje prilagoditi govoru može imati svoje razloge samo dotle, dok ne bi pisanje zamelo riječ tako, da se ona iz pisma ne bi prepoznala. Otud i pitanje o glasovnom i korjenitom pisanju. Duh pak jezika odlučuje o tom, da li ćemo se i kad ćemo se i gdje ćemo se držati jednog ili drugog pisanja. Na duhu se osniva i samobitnost jezična, na hrvatskom duhu hrvatska jezična samobitnost.

Kako treba znanosti dati priliku, da i ova pitanja produbljuje, a znanost nije ni u jednom kulturnom jeziku u tom dala za sva vremena posljednju riječ, ministarstvo bogostovlja i nastave prihvatilo je u pitanju o hrvatskom pravopisu ovu misao: hrvatski se pravopis ima provesti na načelu etimološkom tako, da se utvrde sve etimološke mogućnosti osnovane na znanosti, koja ima odrediti svuda ono što u duhu hrvatskog jezika nalazi svoju potvrdu.

Prema tome dosadašnji školski pravopis mijenja se u ovim točkama:

1. Glas *d* ne sljubljuje se po zvučnosti, pa prema tome na pr. umanjenu riječ od žeda treba pisati žedca mj. žećca; vodstvo mj. vodstvo (voćstvo) i t. d.

2. Kod riječi muškoga roda, koje se svršavaju na *- t a k i d a k s* nepostojanim *a*, suglasnici *t i d* ostaju ispred *c* bez promjene; dakle početak - početc i, mjesto počeci; patak - patci, mj. paci; zadatak - zadatci, mj. zadaci; redak - redci, mj. reci; dohodak - dohodeci, mj. dohoci; cvijetak - cvijetci, mj. cvijeci; predak - predci i t. d.

Kod riječi sa završetcima *- t a c i - d a c s* nepostojanim *a*, gdje je potrebno označiti razliku u značenju riječi, čuvaju se osnovni suglasnici; na pr. mlatac - mlatci, mladac - mladci i sl.

3. Kad nakon ispadanja nepostojanoga *a* od završetka *- l a c* muškim imenica dođe glas *l* na kraj sloga, ne pretvara se u *o* i ne slijeva se s prethodnim *o*; na pr. stolac - stolci, mj. stoci; dolac - dolci, mj. doci i t.d.

4. U imenima mjesta s nepostojanim *a* ne provodi se sljublivanje, kad *a* ispadne; na pr. Medak - Medka, mj. Metka; Gradac - Gradca, mj. Graca i t. d.

5. Pravopisnom pravilu, da se glas *d* ne mijenja u *t*, ako se nalazi u složenim riječima ispred *s, c, š, č, ć*, kad se ovim glasovima počinje druga riječ u složenici (prema čemu treba pisati: odsjek mj. otsjek; predsjednik mj. pretsjednik; odcijepiti mj. otcijepiti; odšetati mj. otšetati; kadšto mj. kašto; nadčovječan mj. natčovječan; odćušnuti mj. otćušnuti i t. d.), dodaje se:

U riječima, kojima se označuje viši ili niži položaj u odnosima službe, zvanja, zanimanja, organizacije i sl., prijedlozi *n a d i p o d* čuvaju glas *d* bez promjene; na pr. nadporučnik, podpredsjednik i t. d.

6. Nema sljublivanja u tvorbi futura I., pa se piše rastavljeno dat ću, past ću i t.d.

7. Ne ispadaju glasovi kod zamjenica, pa se piše *tko*, *netko*, *nitko*, *svatko*.

8. Glas *h* se piše kod imenica na pr. *duhan* (ne *duvan*), *kuhinja* (ne *kujna*).

9. Strane se riječi pišu: 1) kako se pišu u jeziku, iz kog potječu, na pr. *Rousseau*, *Dumas*, *Goethe*, *Shakespeare*; 2) kako ih je prisvojio hrvatski izgovor i pravopis, na pr. *Homer*, *Helen*, *historija*, *hereza*, *kemija* i t. d.

10. Velikim početnim slovom pišu se obadvije riječi u imenima mjesta bez obzira na to, da li se opća imenica uzima u pravom ili u prenesenom značenju; dakle kao što se piše *Grubišno Polje*, *Velika Gorica* i t. d., treba pisati i *Dugo Selo*, *Stubičke Toplice* i t. d.

11. U znak poštovanja pišu se velikim početnim slovom *Poglavnik*, *Doglavnik* i *Nezavisna Država Hrvatska*.

12. Kod imena ustanova piše se prva riječ velikim početnim slovom. Nazivi različitih ministarstava ne pišu se velikim slovom, nego samo na početku rečenice.

Priredivači novih školskih knjiga imaju se držati ove naredbe.

U Zagrebu, dne 23. lipnja 1941.

Doglavnik

minister bogštovlja i nastave:

Dr. *Mile Budak*, v.r.⁴

Z A P I S N I K

1. sjednice povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis

Sastanak otvara sazivač i pročelnik Hrvatskog državnog ureda za jezik prof. dr. Blaž Jurišić pozdravljajući prisutne članove povjerenstva, koji su se odazvali u punom broju. Prisutni su prof. dr. Marijan Stojković, prof. Franjo Cipra, prof. dr. Kruno Krstić, prof. Josip Mišić, prof. Nikola Rončević i prof. Ljudevit Jonke.

U svom govoru dr. Jurišić ukazuje na zadatak povjerenstva. Rješenjem državnog tajnika ministarstva nastave br. 53119 od 30. IX. 1941. stavljeno je povjerenstvu u dužnost, da propiše pravopis i brine se za čistoću jezika prema propisima zakonske odredbe o hrvatskom jeziku, o njegovoj čistoći i o pravopisu od 14. kolovoza 1941. br. CCX-LIX-1083-Z.p.-1941. U prvom redu treba sastaviti nov pravopis, i to korijenski. Kako nikad ne valja jezik, koji je u sobi načinjen, tako i sada povjerenstvo treba imati u vidu nekolikostoljetnu hrvatsku pravopisnu i jezičnu tradiciju. Činjenica je, da sve do najnovijih dana u hrvatskom jeziku postoji u pogledu pravopisa dvojstvo: pored fonetskog načina pisanja već od najstarijih vremena dolazi do izražaja etimološki način, kojemu su posljednji sljedbenici braća Radići. Stoga pri čitavom radu povjerenstva treba zagledati u stare knjige isprava (*Acta croatica*, *Monumenta serbica*), i »Istoriju hrvatskogpravopisa latinskijem slovima« od dra. Tome Maretića, u slovnice Babukićevu i Weberovu, u *Pravopis Brozov*, a i u noviju književnost i novinstvo. Prema zakonskoj odredbi treba sastaviti korijenski pravopis, a da se u tom poslu što bolje napreduje, potrebno je unutar Povjerenstva podijeliti posao i konstituirati se. Izradbi korijenskog pravopisa treba pristupiti i bez obzira na osobno mišljenje pojedinih članova Povjerenstva, jer je zakonska odredba izrekla odluku o tome, pa se rad ovog Povjerenstva može kretati samo u okviru zakona.

⁴ Preuzeta iz knjige *Koriensko pisanje*, Zagreb, 1942.

Za govora dra B. Jurišića stigao je državni tajnik prof. Marko Veršić. Poslije pozdrava, koji mu je uime Povjerenstva uputio prof. dr. Blaž Jurišić, izrekao je g. državni tajnik nekoliko riječi samom Povjerenstvu. Posao Povjerenstva bit će lak, ako Povjerenstvo prodre u dušu hrvatskog književnog jezika, pronađe je, osjeti i prema zakonima znanosti formulira jezična i pravopisna pravila. Treba biti odvažan i otresti se spona stare gramatičke škole. Hrvatski jezik ima svoju dušu i svoj život, poseban i svoj; zadaća Povjerenstva jest u tome, da to izrazi.

Prof. dr. Marijan Stojković kaže, da je posao Povjerenstva lak, ako se Povjerenstvo bude vodilo načelom, da se i fonetski i etimološki pravopis može znanstveno opravdati. Drugo su gramatična, a drugo pravopisna pitanja. Pitanje pravopisa je pitanje dogovora. Matica Hrvatska izdavala je svoje knjige etimološki sve do god. 1901. Drugo načelo, kojeg se Povjerenstvo treba držati, jest saznanje, da je pitanje hrvatskog pravopisa i čistoće hrvatskog jezika životno pitanje hrvatskog stanovništva. Hrvatima se stalno prigovara, da su uzeli pravopis i književni jezik od Srba; da nemaju ništa svoje. A i istina je, ističe prof. Stojković, da je Vuk Karadžić tvorac i hrvatskog i srpskog fonetskog pravopisa, ili bar njegov najbolji propagator. Treba konačno imati svoje, upoznati to svoje i uzakoniti. Ne treba ići u daleku prošlost i u stare isprave; dosta je voditi računa o etimološkom pravopisu, kako ga nalazimo prije reforme Brozove 1892.

Prof. dr. Kruno Krstić smatra, da je ovo važno pitanje potrebno odgoditi za neko vrijeme, da se u ova uzburkana vremena ne unosi jedan problem, koji će se moći najkorisnije riješiti u smirenosti i poslije psihološke pripravljenosti. Nije točno, da je Vuk Karadžić tvorac hrvatskog književnog jezika i pravopisa. Književni jezik hrvatski zapravo je jezik Andrije Kačića-Miošića.

Državni tajnik prof. Marko Veršić izriče, da ovo pitanje ne trpi odlaganja. S vjerom u potrebu i valjanost posla riješit će se to pitanje bez poteškoća i na korist hrvatskog književnog jezika. Ne treba razmatrati o tome, da li da se posao započne ili odgodi, posao valja započeti. Zatim je državni tajnik napustio vijećanje.

Potom je Povjerenstvo odlučilo, da zapisnik vodi prof. Ljudevit Jonke. Prof. Stojković je ujedno određen za izvjestitelja slijedećeg sastanka, koji će on sazvati, čim svrši svoj opći nacrt o novom pravopisu, t.j. slijedeći će sastanak utvrditi, dokle će se u korijenskom pravopisu ići u fleksiji, a dokle u tvorbi riječi.

Potom je sjednica zaključena u 12 sati i 45 minuta.

U Zagrebu, 16. listopada 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke, v.r.

Članovi Povjerenstva:

Dr. B. Jurišić, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

F. Cipra, v.r.

N. Rončević, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Dr. K. Krstić, v.r.

Z A P I S N I K

2. sjednice Povjerenstva za jezik, njegovu čistoću i pravopis održane 23. listopada 1941.

Sjednicu otvara u 10 sati kao predsjednik sastanka prof. dr. B. Jurišić. Prisutni su svi članovi. Moli prof. dra M. Stojkovića, da pročita izvještaj o tome, kako treba postaviti načela za korijensko pisanje.

Prof. dr. Stojković razlaže svoje gledište, koje je izneseno u priloženom prijepisu bilježaka. Uglavnom iznosi načelo, da korijensko pisanje treba zadržati u fleksiji, a glasovno u tvorbi riječi. Gdje će se od toga osnovnog načela odstupiti, stvar je diskusije i razložitosti.

Pošto je prof. dr. Stojković završio, zaključeno je, da se o njegovu iznesenom prijedlogu održi diskusija na slijedećem sastanku, dok članovi prema bilješkama, koje će doniti pravovremeno, potanko razmisle o čitavom pitanju, da se ne bi naprećac donosili zaključci. Uopće ovo se načelo ima primjenjivati kod donošenja svih temeljnih zaključaka.

Prof. dr. Jurišić ističe korisnost ovakvog referiranja i zaključivanja, pa predlaže, da pojedini članovi povjerenstva za slijedeće sjednice obrade druga takva načelna pitanja, na pr.

- 1) pitanje suglasnika *l* na kraju riječi,
- 2) pitanje pisanja skupine *ie*,
- 3) pitanje predmetka *pre*.

Prof. dr. Krstić smatra, da je još jednom potrebno postaviti pitanje, da li je ovaj čitav posao koristan za hrvatsku pismenost ili nije. Dosadašnji hrvatski fonetski pravopis zasnovan je na načelu blage fonetike, koja je već poprimitelna od velike većine našeg svijeta. Donošenjem novog pravopisa diramo u navike stotine hiljada pismenih ljudi. Poteškoća je i u tome, što je nemoguće doći, kako je već Broz napisao, do jasnog i bistrog načela etimološkog pravopisa. Nije moguće naći dosljedno pravilo. Ne bi li stoga bilo dobro, da uz izradeni etimološki pravopis izložimo svoje mišljenje, da se takvim pravopisom hrvatskoj pismenosti ne koristi, nego škodi? Ako i postoji pravopisna veza sa Srbima po fonetičkom pravopisu, ipak mi Hrvati imamo *svoju* pravopisnu tvrđavu prema Srbima. Izvršimo ovaj posao, koji smo po zakonskoj odredbi dužni izvršiti, i spasimo izlaganjem misli o njegovoj nekorisnosti hrvatsku pismenost!

Prof. dr. Jurišić kaže, da je i on na to pomišljao, ali mislio je, da nije vrijeme, da se danas o tome govori. On je takvo mišljenje dostavio na nadležno mjesto još prije donošenja zakonske odredbe. I on misli, da uz svršeni posao treba priložiti popratni dopis, u kojem će se reći, da je povjerenstvo izvršilo zadatak, ali članovi smatraju, da nije vrijeme, da se predloženi pravopis provodi. Uostalom još će dosta vremena proteći, dok se pravopis uredi. Treba dodati pravopisu i pravopisni rječnik. Bez rječnika pravopis je uzaludan. Na slijedećem sastanku prof. Jurišić će iznijeti svoje gledište o stvaranju etimološkog pravopisa.

Slijedeći sastanak ugovoren je za četvrtak 30. X. 1941. u 10 sati. Potom je sjednica u 13 sati zaključena.

U Zagrebu, dne 23. listopada 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke, v.r.

Članovi povjerenstva:

Dr. B. Jurišić, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

N. Rončević, v. r.

Dr. Kruno Krstić, v.r.

F. Cipra

Z A P I S N I K

3. sjednice Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis, održane 30. listopada 1941.

Sastanak je otvoren u 10 sati. Predsjeda prof. dr. M. Stojković. Prisutni su svi članovi osim prof. dr. K. Krstića, koji je bolestan.

Prof. dr. B. Jurišić čita predstavku, koju je poslao kao pročelnik Hrvatskoga državnog ureda za jezik na nadležno mjesto još prije donošenja zakonske odredbe o čuvanju jezika, da obrani fonetski pravopis, dok se je još dalo. Predstavka je ipak prekasno stigla.

Tekst predstavke nalazi se u prilogu.*

Ovo nije današnji prijedlog, nego je pisano za tadašnje vrijeme. Predstavka je predana 13. VIII. 1941., a zakonska odredba objelodanjena je već 14. VIII. 1941.

Prof. dr. Stojković kaže, da prema zakonskoj odredbi treba prijeći na posao bez odlaganja. Načelo povjerenstva treba biti umjerena etimologija. Kako je došlo do Maretićeva fonetskog pravopisa? Maretića je pri tom vodila misao, koju je izrekao 1889. u »Vijencu«. Maretić ondje piše: »Nama su istina Rusi, Česi i Poljaci rod, ali su nam mnogo bliži od njih Srbi, koji su prava naša braća, krv od naše krvi, kost od naše kosti. Srbi pišu fonetski, zašto dakle da se od svoje najbliže braće rastavljamo i da za volju dalekijem rogiacima pišemo etimologički. Potpuno jedinstvo između Srba i Hrvata u jeziku i pravopisu mnogo nam je potrebnije, nego li fantastička t.j. nikomu nužna sloga između hrvatskoga i ruskoga, hrvatskoga i češkoga ili poljskoga pravopisa«. Kod nas su vladali Vukovci, i to po političkom mjerilu. Danas nam toga jedinstva ne treba, a nije ga trebalo ni tada. Treba se razlikovati od Srba i u pravopisu i u jeziku. Poglavnikova zakonska odredba postulat je političke mudrosti! Potrebno nam je to i korisno. Pođimo što prije na djelo! Da ustanovimo već danas nešto!

Prelazi se na pretres prvoga pravila o sljubljivanju kod prijedloga u složenicama. Prof. Jonke iznosi mišljenje, da je potrebno izbjeći dvostruke suglasničke skupine: *zs*, *zš*, *zz*, *zž*, prof. dr. Jurišić kaže, da je isto potrebno i kod skupina: *dt*, i *dd*. Tako se onda jednoglasno prihvaća prvo pravilo, koje glasi:

Ne provodi se u pismu sljubljivanje suglasnika po zvučnosti kod prijedloga u složenicama izuzevši prijedlog *s*, koji se sljubljuje. Tako treba onda pisati: *uzklik*, *izkopati*, *otkopati*.

Prijedlozi, koji se svršavaju na *z* (*uz*, *iz*, *raz*, *bez*, *niz*), gube posljednje slovo ispred *s*, *š*, *z*, *ž*. Tako se onda piše: *ustati*, *rastati*, *rasap* . . . . .

Isto tako i prijedlozi, koji se svršavaju na *d* (*od*, *pod*, *pred*, *nad*), gube *d* ispred *t* i *d*, pa se piše: *otrgnuti*, *otraga*, *otuda*.

* Objavili smo je u 4. broju prošlogodišnjega Jezika.

Gdje traži jasnoća, mogu se ovi glasovi zadržati u pismu: podtajnik, odteretiti, obteretiti, uživjeti: uzživjeti.

Poslije diskusije prihvaća se i *drugo pravilo*, koje glasi:

U sklonidbi imenica, kad ispada nepostojano *a*, ne povodi se u pismu sljublivanja: vrabca, Dubca. Gubca. Piše se bilješka, klupko, opaska, jer se *z* javlja samo u gen. plurala.

Slučajevi kao otca, sudca s obzirom na to, što ovdje dolazi do ispadanja dentala, a ne do sljublivanja, pišu se bez *t*, odnosno *d*. Ovaj prijedlog prof. dra B. Jurišića o ispadanju *t* i *d* ispred *c* prihvaćaju svi članovi osim prof. dra Stojkovića i Rončevića, koji daju odvojeno mišljenje.

U sklonidbi *pridjeva* i u stupnjevanju, kad ispada nepostojano *a*, ne provodi se u pismu sljublivanje suglasnika po zvučnosti: gibka, gladka. Dentali ispadaju u sredini konsonantske skupine, tako predlaže prof. dr. Jurišić. Na pr. radosna, nužna. Prof. dr. Stojković je za sačuvanje dentala i u takvim primjerima. O tom će se nastaviti raspravljanje drugi put.

Pošto je vrijeme već podmaklo, dogovorena je slijedeća sjednica zbog zapriječenosti prof. Rončevića za 10. XI. u 11 sati prije podne.

U 13 sati i 15 minuta zaključena je sjednica.

U Zagrebu, dne 30. listopada 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke, v. r.

Članovi povjerenstva:

Dr. B. Jurišić, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

N. Rončević, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Dr. Kruno Krstić, v.r.

F. Cipra, v.r.

Z A P I S N I K

4. sjednice Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis, održane dne 10. XI. 1941.

Sjednica je otvorena u 11 sati. Prisutni su svi članovi povjerenstva. Predsjeda prof. dr. M. Stojković.

Prof. Jonke čita najprije zapisnik 2. sjednice povjerenstva. U savezu s tim zapisnikom prof. Stojković s obzirom na izjavu prof. Krstića primjećuje, da povjerenstvo po svojoj dužnosti nema raspravljati o shodnosti, potrebi, koristi i uopće o pismenosti, nego mora izvršiti naredbu, koja mu je zadana u odluci o imenovanju povjerenstva. Prema tome smatra da Krstićeva izjava ne treba ući u zapisnik.

Prof. Krstić izjavljuje, da je povjerenstvo jedina stručna ustanova, koja može zakonodavca upozoriti na prikladnost ili neprikladnost zakona o pravopisu za hrvatsku pismenost. Zapisnici su povjerenstva povjerljivi i prema tome iznošenje mišljenja ne može biti kritiziranje zakonodavca. Moralna je dužnost svakog građanina, da nastoji promijeniti one zakone, koje po svojoj savjesti ne smatra korisnim za narodnu i kulturnu zajednicu. Stoga prof. Krstić želi, da izjava ostane u zapisniku.

Prof. Mišić kaže, da zapisnik treba u načelu biti vjerna slika onoga, o čemu se na sjednicama raspravljalo, pa prema tome izjava prof. Krstića mora ući u zapisnik.

Prof. Rončević govori protiv izjave g. Krstića.

1) ne treba iznositi nikakvo pitanje, da li je etimološki pravopis koristan ili nekoristan;

2) ne slaže se s mišljenjem g. Krstića, da hrvatska javnost ne odobrava etimološki pravopis. Naprotiv smatra, da je Hrvatima taj pravopis bliži.

Prof. dr. Krstić upozorava na sjednicu za pravopis, održanu 6. lipnja 1941. u Hrvatskom državnom uredu za jezik, na kojoj su se gospoda članovi Sveučilišta i Akademije svi bez razlike složili za fonetski pravopis. (Zapisnik o toj sjednici u prilogu).

Prof. Rončević poslije toga upozorava na Ustaška načela, iz kojih se vidi, koliko naši građani (pa i Zagreb) predstavljaju Hrvate.

Prof. Jonke skreće pažnju na to, da povjerenstvu nije dan zadatak, da stvori isključivo etimološki pravopis. U dekretu o imenovanju povjerenstva stoji, da su dužnosti povjerenstva određene članovima 7. i 8. zakonske odredbe, a misao vodilja istaknuta je već u minist. naredbi od 23. lipnja 1941., koja se izražava za blagi korijenski pravopis.

Pošto je pročitana i usvojen i zapisnik 3. sjednice, prof. dr. Stojković govori o članku prof. dra Krstića »Zakon i red u jeziku«, koji je izašao u »Hrvatskom Narodu« 9. XI. 1941. Prof. Stojković smatra, da članovi ne smiju pisati javno o pravopisu, dok povjerenstvo ne izvrši posao. Inače se unaprijed djeluje na javno mišljenje.

Prof. dr. Krstić smatra, da je članak napisan radi zakona i reda u jeziku, a nije ulazio u pravopisne rasprave.

Prof. Rončević kaže, da je članak pisan lijepo, ali pored dobrog ima u njemu i tendencije, koje nisu uvijek dobro fundirane i koje mogu uvrijediti etimologičara. Ukazuje na to, da etimološki pravopis nije prestao živjeti 1892. odnosno 1880., nego da je živio i dalje.

Prof. dr. Krstić izjavljuje, da u svom razlaganju stoji na principu zakonitosti i savjesti.

Prof. dr. Stojković postavlja ponovno pitanje, hoćemo li da se o tom u javnosti do svršetka rada ovog povjerenstva ne raspravlja.

Prof. dr. Jurišić kaže, da nije zakonito zabraniti raspravu. To može učiniti samo Hrvatski državni ured za jezik. Možemo se samo dogovoriti, da ne pišemo.

Prof. Rončević: »To bi značilo, da ja ne mogu pisati kritiku Krstićeva članka«.

Povjerenstvo usvaja prijedlog prof. dra Stojkovića, da do završetka rada povjerenstva članovi ne pišu u novinama o pravopisnim pitanjima, o kojima raspravlja povjerenstvo.

Prelazi se potom na dnevni red. Prof. dr. Jurišić nastavlja prekinutu raspravu o ispadanju suglasnika *t* i *d* u pridjevima usred konsonantske skupine, pa predlaže, da se ispadanje u slučajevima, kao što su bolesna, nužna, i u pismu provodi. Prijedlog obrazlaže činjenicom, da se u govoru izbacuju ovi suglasnici, a i tendencijom, koja postoji i u nominativu: bolesan, nužan, gdje to nije potrebno. Provedeno je to i u II. izdanju Poglavnikove knjige »Strahote zabluda«. Tim se mnogo dobiva u tvorbi riječi.

Prof. dr. Stojković zagovara etimološki princip, pa predlaže da ostanu ovi suglasnici i u pismu. Ako ne smeta »teško«, ne smeta ni »bolestno«. Neka se načelo etimologije sačuva kod pridjeva u cjelini.

Prof. Jonke izjavljuje se za izbacivanje suglasnika *i* u pismu. U prvom redu, to nije sljublivanje, nego ispadanje suglasnika (kao i kod otca, sudca), a zatim nije jednakih posljedica pisanje »teško« i »bolestno«. U slučaju »bolestno« imamo jedan suglasnik više, pa ekonomija zahtijeva ispadanje *i* u pismu.

Prof. Rončević kaže, da bi lakše prihvatio pisanje »bolesno« nego pisanje: »oca, suca«.

Prof. dr. Stojković: Ušteda slova dosta je važan razlog. Ne bih se stoga protivio ispadanju.

Prof. Mišić: Teško ćemo to uskladiti. Neće biti dosljedno.

Prof. Jonke: To je jedan ustupak u velikom kompleksu.

Prof. dr. Krstić kaže, da postoje 2 mogućnosti za etimološki pravopis. Prva, da se bilježi etimološko slovo, ondje, gdje ima nekakvu glasovnu vrijednost. Druga, da se staroslovenski jezik uzme kao podloga za etimološki pravopis.

Prof. Rončević: Ja sam protiv izuzetaka, a za dosljedan etimološki pravopis.

Prof. Mišić ističe da »Obzor« ima etimološko pisanje do g. 1911. uključivo, ali bez prave dosljednosti i pravilnosti.

Prof. dr. M. Stojković popušta zbog ekonomičnosti od svoga mišljenja, a i svi članovi povjerenstva izražavaju se konačno za ispadanje suglasnika *t* i *d* u suglasničkim skupovima, pa se prijedlog prof. dra B. Jurišića prima jednoglasno.

Slijedeća sjednica uriče se za srijedu u 9 sati, pa se ova sjednica zaključuje.

Na dnevnom redu bit će *tvorba riječi*.

U Zagrebu, dne 10. XI. 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke

Članovi:

Dr. B. Jurišić, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

N. Rončević, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Dr. Kruno Krstić, v.r.

F. Cipra, v.r.

Z A P I S N I K

5. sjednice Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis održane dne 12. studenoga 1941.

Sjednica je započela u 9 i po sati. Predsjedao je prof. Cipra. Prisutni su svi članovi.

Prof. dr. Stojković čita svoj izvještaj o provođenju etimološkog pravopisa u tvorbi riječi. Taj izvještaj nalazi se u prilogu.

Pošto je prof. dr. Stojković pročitao izvještaj, zaključeno je, da će se o prijedlogu raspravljati na drugom sastanku. Svim članovima dostavit će se na vrijeme tekst toga izvještaja, da ga svaki član može prije sjednice proučiti.

Prof. dr. Jurišić predlaže, da se prijede na raspravu o pisanju *-ie-*.

Prof. Rončević izvješćuje, da se pored dosadašnjih 6 pravila o refleksu mogu uvesti samo još pravila: 1. o tom, kad se piše *-ie-* u našim riječima i 2. kada u tudicama.

Prof. dr. Stojković ukazuje na to, da nije potrebno uvoditi nova pravila. Dosta je samo promijeniti dosadašnje prvo pravilo o pisanju -ije-. Ističe kao važno pitanje, treba li u složenicama još uvijek pisati prefiks *pred-* i *pre-* na dva načina (prijedlog i pregled) ili usvojiti samo jedan oblik: *pre-*. Zalaže se za to, da se uvijek piše samo *pre-*. Članovi uglavnom pristaju uz to mišljenje.

Sjednica je zaključena u 13 sati, a nova urečena za petak 14. studenoga 1941. u 16 i po sati s dnevnim redom: Donošenje zaključka o etimološkom pisanju u tvorbi riječi i o pisanju -ie-.

U Zagrebu, dne 12. studenoga 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke

Članovi povjerenstva:

Dr. B. Jurišić, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

N. Rončević, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Dr. Kruno Krstić, v.r.

F. Cipra, v.r.

Z A P I S N I K

6. sjednice Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis, održane 14. studenoga 1941.

Sjednicu otvara prof. Cipra u 16 i po sati. Za riječ se javlja prof. dr. Stojković i upozorava na »Narodni list« iz Zadra, godište 1916., iz kojega se vidi, da je ovo glasilo još 1916. pisalo etimološki. Njegovo potkrepljenje prijedloga s prošle sjednice nalazi se u prilogu.

Potom uzima riječ dr. Krstić i ukazuje na to, da se etimološki pisalo ne samo 1916. nego do 10. IV. 1941. u izdanjima Rudolfa Hercega. Ali pravaški list Hrvatski Narod rugao se tom pisanju. Da je fonetski pravopis od Srba dobiven, to je samo dije-lom istina. To, što su i Srbi sudjelovali kod stvaranja fonetskog pravopisa, ne mora biti razlog protiv fonetike. Zar su svi Hrvati fonetici bili izdajice? Dijeleći srpsku sferu od hrvatske, pravopis ne daje glavnu razliku. Tu razliku daje leksikalno blago i duh jezika. Pravopis je stvar dogovora. Traži stoga u prošlosti prilog za ono, što smatra praktički valjanim. Dobili smo naredbu: načiniti ćemo etimološki pravopis, ali ćemo upozoriti zakonodavca, da je taj pravopis težak. Tražimo lagano sredstvo pisanja, a tu praktični razlozi mnogo znače, jer je pravopis instrument kulture. Tradicija sadašnjih etimologičara trebala ih je prije prožimati. Prof. Krstić ističe, da ovim svojim nastojanjem pokušava spasiti *jednostavan* instrument kulture. Traži lakši pravopis mjesto težeg.

Prof. Rončević ističe, da se osim Hercega etimološkim pravopisom služio i Antun Radić, Drag. Parčić, Vlad. Mažuranić, a i prof. Dujmušić. Srpstvo fonetskog pravopisa ne mora biti razlog za odbacivanje. Razlog je u čuvanju veze među riječima istoga korijena. Fonetski i etimološki pravopis mogu se jednako opravdavati, ali etimološki pravopis je više hrvatski. A da rječnik i duh jezika za razliku između hrvatskog i srpskog jezika više znače nego pravopis, to je subjektivno mišljenje. A da li je lakši i praktičniji fonetski pravopis, to ovisi o navikama.

Prof. dr. Jurišić kaže, da je potrebno čuti i druge argumente pored onih, koje je iznio prof. dr. Stojković. Upravitelj učiteljske škole prof. Ribarić napomenuo je, da treba u reformi pravopisa voditi računa o Hrvatima, koji su ostali izvan Hrvatske, a kojima ne možemo propisati pravopis. To su dijelom Dalmatinci, Međimurci i Bunjevci. Da se etimološkim pravopisom ne udaljimo od njih, koji pišu sada fonetski, pa da to ne iskoriste neprijatelji hrvatstva u svoje svrhe! I upravitelj gimnazije prof. Grgec navodi tri razloga za fonetiku: Prvo; ne valja se udaljavati od priprostog puka, jer će puk ostati fonetičar, a obrazovani ljudi postat će etimologičari. Drugo; postoji opasnost, da će se znanstvenjaci, tumačeći glasove hrvatskog jezika, služiti srpskom fonetikom, ako odbacimo hrvatsku fonetiku. Treće; stranci će teže učiti hrvatski jezik, ako se uvede etimologija, nego srpski.

Prof. dr. Stojković kaže, da bi se uvođenjem etimologije jedino možda Bokelji mogli odbiti od hrvatskog književnog jedinstva.

Prof. Jonke govori, da je razmotrio prijedlog prof. dr. Stojkovića s 5. sjednice, ali da mu se taj prijedlog o uvođenju etimologije ne čini sistematičan ni dosljedan. A ova dva načela potrebno je primijeniti naročito u pravopisu. Ne vidi razloga zašto da se piše otčevina kad se piše očinski po tom istom pravopisu. Zašto da se istovremeno piše vrabčić pored obraščić? Najteže je s tim prijedlogom prof. dra. Stojkovića, što se takav pravopis može vrlo teško naučiti. Služit će se njime moći dobro samo školovani filolozi, a drugi se neće moći snaći. Smatra, da je prof. dr. Stojković pošao predaleko, i čita dekret, kojim je imenovao povjerenstvo. U dekretu se povjerenstvu kao misao vodi-lja u radu ističe ministarska naredba od 23. lipnja 1941., a ta se izjašnjava za blagu etimologiju. Stoga prof. Jonke predlaže, da se u tvorbi riječi uglavnom provede fonetski princip, dok u fleksiji i složenicama s prijedlozima neka ostane, kako je dosad dogovoreno, etimološki pravopis. Takav pravopis bit će dovoljno etimološki i hrvatski.

Prof. dr. Jurišić također ne vidi sistema i dosljednosti u prijedlozima prof. dra. Stojkovića. Zašto da se piše smrtnica pored djeca? Zašto Mlečanin pored Mletčić? I sl. Ima dosta ovakvih nedosljednosti. Zbog toga bi ovakav pravopis bio vrlo težak. Prof. dr. Jurišić predlaže stoga, da se u složenicama s prijedlozima piše etimološki, isto tako u fleksiji kod imenica, a da se odbaci etimologija u fleksiji kod pridjeva. Etimologija neka ostane u tvorbi samo ispred nastavaka -ski, -sti i -stvo, na pr, srbski, zebsti, robstvo, jer ovi nastavci ne traže izričito fonetsko pisanje. *Dž* neka se ne bilježi u pismu u hrvatskim riječima, pa neka se stoga piše »svjedočba«.

Poslije diskusije ovaj se prijedlog prof. dra. Jurišića usvaja. Prof. Cipra za drugi sastanak priredit će po rezultatima dosadašnjih sjednica pravila za blaži etimološki pravopis, pa će se o njima raspravljati na sjednici, koju će sazvati prof. Cipra, čim svrši posao.

Sjednica je zaključena u 19 sati i 45 minuta.

U Zagrebu, dne 14. studenoga 1941.

Zqapisničar:
Ljudevit Jonke

Članovi:
F. Cipra, v.r.
Dr. B. Jurišić, v.r.
Dr. K. Krstić, v.r.
Dr. M. Stojković, v.r.
N. Rončević, v.r.
Josip Mišić, v.r.

Z A P I S N I K

7. sjednice Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis održane 21. studenoga 1941.

Sjednicu otvara u 16 i po sati prof. dr. Krstić kao predsjednik. Prof. Cipra čita pravopisna pravila prema dosadašnjim zaključcima povjerenstva. U svojem izvještaju, koji je priložen ovom zapisniku, prof. Cipra iznosi uglavnom razlike prema pravopisu, koji je izradio Hrvatski državni ured za jezik

Prof. dr. Jurišić primjećuje, da je trebalo dati potpuna pravopisna pravila, a ne samo razlike.

Prof. dr. Stojković kaže, da se ne može složiti s ovakvim prijedlogom pravopisa, jer se u njemu nalaze nedosljednosti. Ne može se prema »otče«, »vrabče« pisati »očev, vrapčev«, a ni prema »robski«, »ropkinja«. Predlaže etimološko pisanje i u pridjeva i u tvorbi riječi, izvedenih od tih pridjeva. Isto tako i kod prijedloga, predlaže, da se -z- čuva, na pr. »razširiti«, »izzviždati«.

Prof. Rončević ne ide tako daleko. On se izjašnjava za etimologiju kod pridjeva i izvedenih riječi od tih pridjeva, ali nije za pisanje »razširiti« i »častnik«.

Prof. Jonke ukazuje na to, da su se sva gospoda složila u 6. sjednici sa prijedlogom pravopisa, kako ga je iznio prof. Cipra. Prof. Cipra izradio je pravila na temelju mandata, podijeljenog mu od povjerenstva. A sad se opet pojedini članovi vraćaju na početak ovih raspravljanja, pa se nalazimo ondje, gdje smo bili u prvoj sjednici, ako se tako nastavi.

Prof. dr. Jurišić konstatira, da se je pošlo krivim putem. Što se tiče dosljednosti, potpune dosljednosti nema ni u kojem pravopisu. Povjerenstvo je, stvarajući prikazana pravila, stajalo na stanovištu, da je potrebno, mijenjajući dosadašnji pravopis, načiniti takav pravopis, koji će biti najlakši. I zato su stvorena jednostavna pravila. Predložena pravila predlažu pravopis, koji je i previše etimološki. Više je etimološki i od onih slavenskih jezika, koji se služe etimološkim pravopisom. Dok se kod nas predlaže pisanje: izpitivanje, izčeznuti, razprostraniti, u ruskom se na pr. jeziku piše »ispitjivat«, »rasprostranjit«, »iščeznut«. A da i ne govorimo o staroslavenskom pravopisu! Pored staroslavenskog »iskazati, istok, raskopati« u hrvatskom će se po predloženom pravopisu pisati »izkazati, iztok, razkopati«. Hrvatski predloženi pravopis više je etimološki od ruskog i staroslovenskog. Ustaje protiv umetanja t, d (žalostna, častnik, pozdno), jer to zapravo znači uskrisivati mrtvace. Ovi su se glasovi već odavno u povijesti jezika izgubili. Stoga ostaje pri zaključcima 6. sjednice.

Prof. dr. Stojković ostaje pri tome, da pravopis bude više etimološki od predloženog. Izražava se za to, da t, d ostanu sačuvani uvijek u fleksiji, u složenicama i u tvorbi riječi (sudca, sudčevica). Izražava se za etimologiju i u pregibanju pridjeva i u kom-

paraciji i u tvorbi svih riječi od genitivne osnove pridjeva (nizka, nizkoća). Predlaže, da se -z- prijedloga (bez, iz, uz, niz, raz) asimilira samo ispred *s*, a da ostane ispred *z*, *š* i *ž*: razširiti, izzviždati. Isto tako neka se sačuva *b* u svim tvorbama nepromijenjeno: ljubkost, robče i sl.

Prof. dr. Krstić konstatira, da prof. Stojković odustaje od usvojenih zaključaka 6. sjednice i da se vraća na svoje staro stajalište s prve i druge sjednice. Kad bi prijedlog pravopisa prema zaključku 6. sjednice bio zajednički prijedlog povjerenstva, prof. dr. Krstić pristao bi uz taj prijedlog, i ako smatra, da je fonetika korisnija za hrvatsku pismenost. Ali jer će pored prijedloga povjerenstva biti poslan i prijedlog prof. dra. Stojkovića, prof. dr. Krstić izjavljuje, da i on odustaje od prijedloga 6. sjednice i podnosi izjavu, kojom moli Ministarstvo, da bude povučen iz povjerenstva, a mjesto njega da se netko drugi imenuje u povjerenstvo.

Prof. Mišić pristaje uz izjavu prof. dra Krstića, u koliko bude pored prijedloga povjerenstva Ministarstvu nastave upućen i prijedlog prof. dra Stojkovića, jer smatra pravopis, zasnovan na načelima prof. dra Stojkovića, štetnim za hrvatsku pismenost.

Prof. Jonke kaže, da nije potrebno donositi dva prijedloga. Poslat će se Ministarstvu onaj prijedlog, koji bude primljen većinom glasova.

Prof. dr. Jurišić upozoruje, da nije zgodno podnositi ostavku. Povjerenstvo može podnijeti svoj prijedlog Ministarstvu, i to uz popratnu izjavu, da nije za promjenu pravopisa u današnje vrijeme.

Prof. Rončević upozoruje, da ima zgodan prijedlog pravopisa, koji će zadovoljiti i jednu i drugu stranu.

Zaključuje se, da će prof. Cipra i dr. Krstić za slijedeći sastanak izraditi prema postavljenim pravilima nacrt novog pravopisa i da će prof. Rončević pročitati svoj prijedlog.

Sjednica je zaključena u 20 sati i 45 minuta, a nova ugovorena za utorak u 10 sati.

U Zagrebu, dne 21. studenoga 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke, v.r.

Članovi:

Dr. M. Stojković, v.r.

Nik. Rončević, v.r.

Josip Mišić, v.r.

F. Cipra, v.r.

Dr. B. Jurišić, v.r.

Dr. Kruno Krstić, v.r.

Z A P I S N I K

8. sjednice Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis održane 25. studenoga 1941.

Prof. dr. Krstić otvara sjednicu u 10 i po sati. Prisutni su svi članovi.

Najprije se čita zapisnik. Pri čitanju zapisnika 7. sjednice prof. dr. Stojković daje izjavu, da se na šestoj sjednici nije o njegovu prijedlogu »Obća načela« raspravljalo, nego samo u 6 točaka i da je bio time iznenađen, da se prešlo preko ostalih točaka. Kad je bio podnesen prijedlog, da se g. prof. Cipri povjeri konačna izrada, pristao je.

Prof. Jonke kao zapisničar izjavljuje, da se je vodila rasprava o čitavom prijedlogu prof. dra Stojkovića i da su se dogovorno postavila načela o prijedlogu pravopisa, koji treba da izradi prof. Cipra. Sam prof. dr. Stojković učestvovao je u tom dogovoru odustajući od pojedinosti on, a od pojedinosti prof. dr. Jurišić. Tako je i u zapisniku šeste sjednice konstatirano. U početku sedme sjednice pročitana je zapisnik i na pitanje zapisničara, da li se sva gospoda članovi slažu s tekstom zapisnika, sva su gospoda zapisnik usvojila, pa i g. dr. Stojković, koji ga je potpisao. Tek u toku sedme sjednice povratio se na svoj stari prijedlog.

Pošto je čitav zapisnik pročitana, usvojen je s neznatim dodatkom.

Prof. Rončević odustaje također od prijedloga 6. sjednice. Taj je prijedlog tada gledao kao rezultantu različitih mišljenja. Ali taj prijedlog ima manu u načelu, da se fonetski piše u tvorbi riječi, a ne piše u fleksiji. Stoga on iznosi novi svoj prijedlog, koji se nalazi po srijedi između prijedloga 6. sjednice i prijedloga prof. dra Stojkovića. Čita tekst toga prijedloga, koji se nalazi u prilogu.

Prof. Jurišić primjećuje, da taj prijedlog ne rješava sretno postavljene probleme. Zašto da se piše *glasba* pored *gozba*, zašto *udatba*, zašto *težki* pored *muški*?

Prof. Rončević ukazuje na to, da fonetsko pisanje ostaje ondje, gdje bi trebalo pisati 2 slova za jedan glas (mužski).

Prof. dr. Krstić ističe, da prijedlog prof. Rončevića zahtijeva znatno gramatičko znanje za onoga, tko se njim služi. Važnost semantičke veze vrlo je rijetko zasnovana na korijenu. U samoj riječi nalazi se intencijiranje prema predmetu. Semantička veza može voditi na krivi put, na pr. »vještina, vještac, vještica« pored »vježbati, vježbanik«. Ove dvije grupe idu u dvije semantičke veze i pored istovjetnosti korijena.

Prof. Cipra primjećuje, da bi se prijedlog prof. Rončevića mogao i popularno i shvatljivo iznijeti.

Prof. Mišić kaže, da u pravopisu postoje unutarnja pravila. Fonetska su pravila u nama, pa nam je lako po njima pisati, a Rončevićeva nisu.

Prof. Jurišić ustanovljuje, da se kraj već jednom zajednički donesenog prijedloga 6. sjednice sad nanovo pojavljuju novi prijedlozi, pa se tako posao proteže. Činilo mu se, da je problem sa 6. sjednice riješen. Donesen je tada kompromisni prijedlog, a sada se pojavljuju novi prijedlozi. Tako se gubi vrijeme. Ako se tako nastavi, podnijet će ostavku.

Potom prof. dr. Krstić čita pravopisna pravila prema zaključcima 6. sjednice. Pravila se nalaze u prilogu.

Prof. dr. Stojković ukazuje još jednom na svoj prijedlog, kojega se ne može odrediti.

Prof. Jonke ističe, da se stalno nalazimo na istom mjestu. U 6. sjednici donijeli smo zajednički kompromisni prijedlog, a prof. Stojković svojim prijedlogom stvar stalno vraća na prvu sjednicu, na početak rasprave.

Po prijedlogu predsjednika stavljaju se na glasanje sva tri prijedloga, pa za zajednički donesen prijedlog na 6. sjednici glasaju prof. dr. Jurišić, prof. Cipra, prof. dr. Krstić, prof. Jonke i prof. Mišić, a za prijedlog prof. dra Stojkovića izjašnjuje se sam prof. dr. Stojković, kao i za prijedlog prof. Rončevića sam prof. Rončević. Tako je zajednički kompromisni prijedlog sa 6. prihvaćen s pet glasova od sedam.

Prof. Cipra i Mišić predlažu malu modifikaciju toga prijedloga zalažući se za etimološko pisanje i u onim imeničkim izvedenicama, u kojima se osjeća jaka veza s

osnovom imenice, koja se piše etimološki. Tako bi se pored »vrabca« pisalo i »vrabčev, vrabčić«, a pored »otca« »otčev, otčevina«, ali »očuh«. O tom će se raspravljati na sljedećoj sjednici, koja će se održati u subotu u 10 sati.

Zaključeno je, da će do sljedećeg sastanka prof. Cipra i prof. dr. Krstić konačno izraditi prijedlog pravopisa prema prihvaćenom zaključku povjerenstva. Uz taj će prijedlog ići i odvojeno mišljenje prof. dra Stojkovića i prijedlog prof. Rončevića, ali i prijedlog 5 članova povjerenstva, da se od većine usvojeni pravopis za sada ne uvodi u djelo.

Tako će na sljedećoj sjednici pročitati i dotjerati konačni prijedlog pravopisa, formulacija dopisa, kojem se predlaže odgađanje provedbe, odvojeno mišljenje i nacrt razlika.

Sjednica je zaključena u 13 sati i četvrt.

U Zagrebu, dne 25. studenoga 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke, v.r.

Članovi:

Dr. B. Jurišić, v.r.

F. Cipra, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

Nik. Rončević, v.r.

Dr. K. Krstić, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Z A P I S N I K

9. sjednice

Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis,
održane 2. prosinca 1941.

Dogovoreno je bilo, da se 9. sjednica održi 30. studenoga u 10 sati, ali zbog iznenadne zapriječenosti prof. dra Jurišića sjednica je odgođena na dan 2. prosinca 1941.

Zasjedanje je otvorio u 11 sati kao predsjednik prof. Josip Mišić, Zapisničar čita zapisnik 8. sjednice, koji se usvaja s malim izmjenama.

Prelazi se na dnevni red i prema prijedlogu prof. Cipse zaključuje, da će povjerenstvo izraditi opća pravila za pravopis, koja će se predložiti Ministarstvu nastave na odobrenje i u slučaju prihvaćanja dostaviti Hrvatskom državnom uredu za jezik, da on prema njima izradi pravopisnu knjigu.

Prof. dr. Stojković predlaže, da se u izradi pravila o pisanju *-ie* unese i to pravilo, da se prepozicija »pre-, prije-« stalno piše samo u obliku: »pre-«. Prema tome pisalo bi se i *pregled* i *prevod* i *prevoj* i *predlog* i sl.

Prof. Jonke upozoruje, da je taj prijedlog prof. dra Stojkovića na jednoj prijašnjoj sjednici odbijen. Smatra, da nije potrebno poekaviti ove i slične primjere, koji se dugo u hrvatskom književnom jeziku upotrebljavaju. S tim se slažu i ostali članovi povjerenstva.

Prof. dr. Krstić čita pravila o korijenskom pravopisu, koja se nalaze u prilogu.

Prof. Jonke primjećuje, da prof. dr. Krstić unosi u obrazlaganje mjerilo o vrijednosti suglasničkih skupova, koje nije dovoljno pouzdano, pa radi jasnoće predlaže, da se pravila sastave u uobičajenoj gramatičkoj terminologiji, kao što je urađeno na dosadašnjim sjednicama. A da se posao ne protegne, predlaže, da se odmah na sjednici stilizira tekst pravila, koja će se dostaviti Ministarstvu nastave. Prijedlog se prihvaća i članovi se slažu u slijedećoj stilizaciji:

»Izvršavaju zadatak, postavljen naredbom Ministarstva nastave br. 53.119 od 30. rujna 1941., Povjerenstvo za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis izradilo je pravila za pravopisne promjene u duhu čl. 4. i 7. zakonske odredbe o hrvatskom jeziku, njegovoj čistoći i o pravopisu br. CCXLIX-1083-Z.p.-1941. od 14. kolovoza 1941, koja obuhvaćaju ove slučajeve:

I. Ne provodi se sljublivanje suglasnika po zvučnosti kod prijedloga u složenicama izuzevši prijedlog *s*, koji se sljubljuje. Tako treba onda pisati: odkopati, uzklik, obćina, obseg. Ali zgrada, zbor, zgodan.

Prijedlozi, koji se svršavaju na *z* (uz, iz, raz, bez, niz), gube posljednje slovo ispred *s*, *š*, *z*, *ž*. Tako se onda piše: ustati, rastati, rasap, raširiti, ražariti, iživjeti.

Isto tako i prijedlozi, koji se svršavaju na *d* (od, pod, pred, nad), gube *d* ispred *t* i *d*, pa se piše: otrgnuti, otraga, otuda.

Gdje traži jasnoća, mogu se ovi glasovi zadržati u pismu: podtajnik, uživjeti se: uzživjeti.

Bilješka: Prijedlog *nuz* čuva uvijek svoj oblik; nuzprostorija, nuzzarada.

Kako je vrijeme poodmaklo, nastavit će se sa stilizacijom pravila u četvrtak 4. XII. u 16 i po sati.

Prof. Rončević napominje još, da on ne misli slati Ministarstvu nastave svoj prijedlog s 8. sjednice. To je bio samo njegov prijedlog na ovoj sjednici.

Sjednicu je predsjednik zaključio u 13 sati.

U Zagrebu, dne 2. prosinca 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke, v.r.

Članovi:

Dr. B. Jurišić, v.r.

Nik. Rončević, v.r.

F. Cipra, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Dr. K. Krstić, v.r.

Z A P I S N I K

10. sjednice

Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis održane 4. prosinca 1941.

Sjednicu otvara u 16 sati i 45 minuta prof. Josip Mišić kao predsjednik. Nazočni su svi članovi.

Prije prijelaza na dnevni red javlja se za riječ prof. N. Rončević i čita svoju stilizaciju prijedloga 6. sjednice. Stilizacija se nalazi u prilogu. Ustanovljuje se, da ona ne obuhvaća točno zaključke 6. sjednice.

Poslije toga nastavlja se stiliziranje pravila o pravopisu.

Drugo pravilo glasi:

II. U sklonidbi imenica muškoga roda, kad izpada nepostojano *a*, ne provodi se sljubljanje, na pr. vrabca, svezka, napredka, otca, sudca.

Bilješka: Ovo pravilo ne odnosi se na imenice ženskog i srednjega roda, jer se nepostojano *a* kod njih ne pojavljuje u nominativu kao temeljnom padežu. Tako pišemo: bilješka, pripovijetka, klupko, srce.

Isto tako gornje pravilo ne odnosi se na sklonidbu pridjeva. Piše se prema tome: teški, teška, teško; nizak, niska, nisko.

Treće pravilo glasi:

III. U tvorbi riječi ne sljubljuje se zvučni korienski suglasnik izpred nastavka, koji se počinju sa *s*; t.j. izpred -ski-, -stvo-, -sti. Prema tome piše se: gradski, gospodstvo, srbski, robstvo, zebsti, dubsti, grebsti, klubski, jambski.

Bilješka: Spomenuti nastavci ne smiju se zamieniti s nastavcima -ski, ški, štvo, kod kojih su *s* ili *š* nastali od dva suglasnika (mužski, englezski, množstvo, uredništvo), pa prema tome valja pisati: muški, engleski, mnoštvo, uredništvo.

Četvrto pravilo glasi:

IV. Suglasnik *č* ne sljubljuje se izpred nastavka, koji se počinju sa *b*. Tako se piše: svjedočba, uručbeni, otačbina i sl.

Bilješka: *Dž* se piše samo u riečima i nastavcima stranog podrijetla, na pr.: džamija, pandža, kandžija, madžarski, džungla, šeširdžija.

Peto pravilo glasi:

V. Gdje se osjeća potreba, može se zadržati koriensko pisanje bez obzira na pravilo o sljubljanju glasova, na pr. dvogodče, dlietce, grozdni (prema grozni), mladčev, mlatčev. Tako se postupa i u nekim složenicama: kadkad, petgodišnji, šestgodišnji.

Šesto pravilo glasi:

VI. Ne dirajući u temeljno pravilo čistoće hrvatskoga jezika, da se tuđa rieč smije samo onda upotriebiti, ako nema za nju dobre hrvatske zamjene, koriensko načelo proteže se i na pisanje tuđih rieči u većoj mjeri nego dosad, i to:

1) Zvučni se suglasnik ne mienja pred bezvučnim u predmetcima *ab, ob, sub, ad*. Tako pišemo:

a) absolutan, absolvent, absorbirati, abstinent, abstraktan, absurdan;

b) obscen, observatorij, obstrukcija;

c) subskripcija, substancija, substantiv, subsumirati, subtilan, subtrahend, subtropski;

d) adhezija.

2. Između *i-e* ne umeće se *j* osim na kraju rieči i u hrvatskim nastavcima za oblike i tvorbu. To je *ie* u tuđim riečima dvosložno, kao što je *ije* u hrvatskim nastavcima. Tako pišemo:

bienale, dieceza, dieta, dietetika, hiena, hierarhija, hieroglif, klient, piedestal, pietet, higiena, orient, audiencija, pacient, premiera, relief, tantiema, garsoniera; ali na kraju rieči: Arije, Elije, Julije, Livije, Ovidije, Plinije, Poncije, i u nastavcima: hierarhije, legije, nacije, studije, teorije i t.d.

3. Između *i-a* ne umeće se *j*, osim na kraju rieči i u hrvatskim nastavcima za oblike i tvorbu. Tako pišemo:

diabetes, diabetičar, diaboličan, diadem, diafragma, diagonala, diagram, dialekt, dialog, diamant, diametralno, Diana; fiaker, fiasko, rialto, gladiator, radiator, – ali na kraju rieči: legija, magija, nacija, studija, teorija i t.d.

Bilješka. *J* se piše u oblicima i izvedenicama rieči, koje se u nom. jedn. svršavaju na *ije, ija, ij*:

Arija (od Arije), Arijev, arijanac, arijanizam, arijanski, arijanstvo, arijevac, arijevski, arijevsstvo – i u drugom značenju: Arijac, Arijci, arijski; Julijev, julijanski, gregorijanski; Azijat, azijski; Austrijanac, Belgijanac, Perzijanac; familije (gen. jedn. od familija), familijaran; genija, genijalan, radija (gen. jedn. od radij i radio), radijem (instr. jedn. od radij), studijem studija (gen. jedn. od studij i studio), studijem (instr. jedn. od studij) i t.d.

Sedmo pravilo glasi:

VII. Ostaju u krieposti oni propisi Boranićeva Pravopisa od 1941. godine i ministarske naredbe o pravopisu od 23. lipnja 1941., koji nisu promienjeni gore iznesenim pravilima.

Pošto je prof. dr. Krstić pročitao nacrt za dopis, koji će upozoriti na štetnost potpunog korienskog pravopisa, zaključeno je, da se o tom donese zaključak na 11. sjednici, koja će se održati u utorak 9. prosinca u 10 sati.

Prof. Mišić zaključio je sjednicu u 19 sati i četvrt.

U Zagrebu, dne 4. prosinca 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke

Članovi:

Dr. B. Jurišić, v.r.

N. Rončević, v.r.

F. Cipra, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Dr. K. Krstić, v.r.

Z A P I S N I K

11. sjednice

Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis održane dne 9. XII. 1941.

Sjednicu otvara u 10 sati prof. Rončević. Prisutni su svi članovi. Na dnevnom redu je stilizacija dopisa za Ministarstvo nastave.

Prije prijelaza na dnevni red prof. dr. Stojković predlaže, da se u pravila o pravopisnim promjenama unese i pravilo, da se u riječima iz latinskog jezika zadržava u pismu s u primjerima, kao što su: universa, kontroversija, arsa, Persijanac, perversan, konsument, kursivan, korso, pensija, katarsa i sl.

Prijedlog prof. Stojkovića nije prihvaćen. Svi su se članovi izjasnili za dosadašnje tradicionalno pisanje sa z, toliko više, što se s javlja u takvim riječima dosta često u srpskom književnom jeziku.

Prešlo se na sastavljanje dopisa Ministarstvu nastave, pa je jednoglasno usvojen ovaj tekst:

»Ministarstvu nastave,
na ruke g. državnog tajnika
u

Zagrebu

Povjerenstvo za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis, koje je u smislu čl. 8. zakonske odredbe od 14. kolovoza 1941. br. CCXLIX-1083-Z.p.-1941. imenovano naredbom Ministarstva nastave br. 53119 od 30. rujna 1941., završilo je svoj posao, određen čl. 4. i 7. spomenute zakonske odredbe, i podnosi Ministarstvu nastave pravila za pravopisne promjene po korijenskom načelu.

Pri izrađivanju ovih pravila povjerenstvo je prema naredbi o svom imenovanju imalo izraditi pravila za umjeren korijenski pravopis, jer su mu tom naredbom kao misao vodilja istaknuta načela ministarske naredbe o hrvatskom pravopisu od 23. lipnja 1941. Povjerenstvo je osobito nastojalo, da nova pravopisna pravila budu laka, jednostavna, koliko je moguće, dosljedna, želeći time u prelazno vrijeme što bolje čuvati hrvatsku pismenost.

Podnoseći ova pravila povjerenstvo smatra za dužnost istaći, da je izvršilo ovaj posao kao stručno tijelo prema propisima zakonske odredbe i ministarske naredbe, dok je mišljenje svih članova povjerenstva osim prof. dra Stojkovića, da ni potreba, ni vrijeme, ni prilike ne preporučuju dirati u dosadašnji hrvatski pravopis. Razlozi ovom mišljenju nabrojani su u posebnoj prilogu.

Prilažu se ovjerovljeni prijepisi zapisnika svih sjednica povjerenstva i odvojeno mišljenje s obrazloženjem prof. dra M. Stojkovića.

Tim je povjerenstvo izvršilo svoju zadaću pa moli, da Ministarstvo nastave prema zakonskoj odredbi od 4. studenoga 1941, br. CCCLXXXVII-1886-Z. 1941. naredi prestanak ovoga povjerenstva, jer primjena ovih pravila, koja je povjerenstvo izradilo, pripada u dužnost Hrvatskoga državnog ureda za jezik prema provedbenoj naredbi od 12. srpnja 1941. br. 477.Z.p.-1941., propisanoj na temelju § 4. zakonske odredbe o osnivanju Hrvatskoga državnog ureda za jezik od 28. travnja 1941. br. XXXIV-46-Z.p.-1941.

U Zagrebu, dne   prosinca 1941.

Članovi povjerenstva«

Određen je još dnevni red za posljednju sjednicu, koja će se održati u subotu 13. prosinca u 10 sati. Na dnevnom redu bit će stilizacija dopisa o razlozima, koji govore protiv potpunog etimološkog pisanja, i odvojeno mišljenje s obrazloženjem prof. dra Stojkovića.

Sjednica je zaključena u 12 sati i 30 minuta.

U Zagrebu, dne 9. prosinca 1941.

Zapisničar:

Ljudevit Jonke v.r.

Članovi:

Dr. B. Jurišić, v.r.

N. Rončević, v.r.

F. Cipra, v.r.

Dr. M. Stojković, v.r.

Josip Mišić, v.r.

Dr. K. Krstić, v.r.

Z A P I S N I K

12. sjednice

Povjerenstva za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis održane 13. prosinca 1941.

Sjednicu otvara prof. Rončević u 10 i po sati. Prisutni su svi članovi.

Čita se zapisnik 11. sjednice i prima u cijelosti.

Prof. dr. Jurišić predlaže, da se u stilizaciji dopisa Ministarstvu nastave u drugoj alineji iza riječi »dosljedna« odbaci završetak rečenice i doda ova rečenica: »Radi toga je povjerenstvo smatralo da ne može ići dalje u provođenju načela korijenskog pisanja, da ne bude pravopis pretežak i preturban izuzetcima«.

Osim toga predlaže, da se u zadnjoj alineji iza riječi »svoju zadaću« doda »koja mu je određena naredbom ministarstva nastave o imenovanju povjerenstva od 30. rujna 1941. br. 53119« i dalje se nastavlja, kako je stilizirano »pa moli . . .«

Prijedlog se prihvaća, pa će se prema tome dopis nadopuniti.

Prof. dr. Krstić čita tekst obrazloženja, koje će se priključiti dopisu. Obrazloženje se prihvaća s izuzetkom prof. dra Stojkovića i s malim primjedbama prof. Rončevića.

Prof. dr. Stojković čita svoje odvojeno mišljenje i obrazloženje.

Poslije toga prof. dr. Jurišić napominje, da se je prof. dr. Stojković potrudio, da sabere razloge, koji govore za etimološko pisanje, ali bi se moglo i za fonetsko pisanje prikupiti i više razloga iz hrvatske književne prošlosti. Upozoruje, da je I. Mažuranić potpisao bečki dogovor, a ipak branio etimologiju, jednako i Jagić, koji brani etimologiju, a piše fonetski. Fonetski pravopis nije srpski. Hrvati su sami htjeli fonetski pravopis kao korisniji, a Srbi nisu u 19. stoljeću bili u mogućnosti, da im ga nametnu, nego su ga sami Hrvati uzeli. Što je vodilo Maretića, nije vodilo druge dobre Hrvate. Bilo je Hrvata, koji su glave davali i gubili za hrvatstvo, pa su pisali fonetski, na pr. Šuf-laj i Buđak. Misli, da ne valja raspravljati o odvojenom mišljenju prof. Stojkovića, jer Ministarstvo nastave požuruje zaključak povjerenstva. O mišljenju prof. Stojkovića govorilo se na dosadašnjim sjednicama, pa to nije više danas potrebno. Predlaže zaključenje rada. Povjerenstvo se u svom radu vodilo načelom, da ne predlaže ništa teško i gotovo nemoguće.

Prof. Mišić upozoruje na tendenciju, koju unosi prof. dr. Stojković u filološku raspravu proglasivši fonetičare Slavosrbima. On se od toga ograđuje.

Ograđuju se od takve tendencije i ostali članovi, a prof. Stojković na to izjavljuje: »Nisam imao takve tendencije, nego samo braniti etimologiju i pokazati historijski razvoj hrvatskog pravopisa u obranu korijenskog pravopisa. Oslanjao sam se na historijske auktoritete i iznio primjere, iz kojih se vidi, što su Hrvati mislili o jednom i drugom pravopisu. Želio sam uvjeriti članove povjerenstva u ispravnost svoga mišljenja«.

Prof. dr. Jurišić kaže, da su članovi povjerenstva izrađujući ovakva pravila radili iz svoga hrvatskog uvjerenja.

Prof. dr. Stojković ne osporava to nijednom članu povjerenstva.

Prof. Jonke upozoruje, da se prof. dr. Stojković zadržao uglavnom na 19. stoljeću, a da prešućuje veliku fonetsku pisanu dubrovačku književnost, Kačića, Kulina, Divkovića i tolike druge velike hrvatske književnike fonetičare. Upozorava, kako D. Ranjina piše izrazito fonetski (oci i voci), pa je jasno, da Hrvatima fonetika nije došla od Vuka, jer su je imali davno, čitava stoljeća prije Vuka. Ali zato se prof. dr. Stojković poziva

na književnika iz 18. stoljeća Jozefa Matovića, koji se po pisanju pokazuje kao prava neznalica, jer piše »smrtću, uzkrstnuti« i sl.

Prof. Krstić pokazuje knjižicu iz 1940., iz koje se vidi, da puk pišući prirodno slijedi fonetska načela i da ne griješi nigdje osim u rastavljanju riječi od riječi i umetanja *j* između *i-o* (bijo, radio). To je dokaz da je fonetski pravopis narodu bliži i lakši.

Zatim je stiliziran zapisnik i sjednica zaključena u 14 sati s tim, da u ponedjeljak članovi povjerenstva dodu potpisati prijedlog i zapisnik, jer će se sve toga dana dostaviti Ministarstvu nastave.

U Zagrebu, dne 13. prosinca 1941.

Zapisničar:
Ljudevit Jonke

Članovi:
Dr. M. Stojković, v.r.
F. Cipra, v.r.
Nik. Rončević, v.r.
Josip Mišić, v.r.
Dr. K. Krstić, v.r.
Dr. B. Jurišić, v.r.

PRILOG UZ ZAPISNIK 5. SJEDNICE

1) Promijeni li se dosadašnji pravopis, koji se u školama uči već pedeset godina, morat će koja stotina tisuća pismenih Hrvata, činovnika i t.d. ponovno učiti pisati. Pažeći na pravopis, koji, kad je etimološki, traži osobit oprez i razmišljanje, ljudi će pišući gubiti vrlo mnogo vremena na posao, koji je dosad tekao sam od sebe (automatski), a time će biti otežčano i otezano rješavanje spisa i ostali pismeni rad državnog činovništva.

2) Uvođenjem etimološkog pravopisa mijenja se znatno dosadašnji pravopis hrvatske književnosti i to baš iz onog razdoblja, kad je ta književnost dala najveće mnoštvo izvornih i prijevodnih djela. Sva ta izdanja postaju zastarjela, pravopisno nevaljala, i upravo nepregledno mnoštvo djela moralo bi se iznova tiskati. Kad bi se ta djela i dalje upotrebljavala, onda bi ne samo neestetski i nesuvremeno djelovala na čitatelje, nego bi mnoge čitatelje, a osobito mladež, u pravopisnom pogledu zavodila na krivi put. Posebno treba istaknuti, da bi promjenom pravopisa bila dobrim dijelom uništena vrijednost jedinih dvaju velikih suvremenih rječnika hrvatskoga jezika (Iveković-Brozova i Akademijškoga) kao i prvih dvaju svezaka velike Hrvatske enciklopedije.

3) Pravilna primjena etimološkog pravopisa pretpostavlja jezikoslovno znanje, osobito poznavanje prošlosti jezika i postanak jednih riječi od drugih. Primjer su zato riječi *mnoštvo*, *društvo*, *uboštvo*, *vojništvo*, *proroštvo*, *uredništvo*, *siromaštvo*, *monaštvo* i slične, koje sve u izgovoru svršavaju na *štvo*, a u etimološkom pravopisu treba znati, je li *š* postalo od *g*, od *k* ili od *h*, da bi se onda mogla pisati slova *ž*, *ć* i *š*. Ima slučajeva, gdje će i čovjek donekle jezično obrazovan biti u nedoumici, kako će pisati. Primjer neka budu riječi *uspjeh* i *opći*, gdje nema usporednih riječi u običnom govoru, iz kojih bi se razabirala etimologija. Poznavanje jezične prošlosti traži se u prilično velikoj mjeri i za pisanje *ie* mjesto *ije*, jer je onome, koji želi pravilno pisati *iekavski*, potrebno znati, u kojim je riječima dosada pisano *ije*, odnosno ikavsko dugo *i*, poteklo od starog glasa (jat), a u kojima nije.

4) U vezi s onim, što je netom rečeno, treba istaknuti, da se potpuni korijenski pravopis nipošto ne može dosljedno provesti i da nikako nije moguće razumno odrezati granice, do kojih on treba ići. Malo dosljednija etimologija tražila bi pisanje oblika kao *ustda*, *pljusknuti*, *gudsle*, *vještba*, *ustna*, *počtovati*, *trepnutak*, *uzstaša* i mnoge slične, koje bi nam u današnjem jeziku izgledale upravo nakazno. Da bi se umjetno zaustavilo padanje u skrajnju i nakaznu etimologiju, u nacrtu etimološkog pravopisa, koji je ovo povjerenstvo izradilo, ograničeno je u području imena čuvanje korijenskoga slova na imenice, jer čim bi se dopustila etimologija na pr. u pridjevima, zahvatila bi ona nužno i od pridjeva izvedene imenice i glagole, čime bi bio otvoren put pravopisnoj neizvjesnosti i samovolji. Pa opet i kraj ovakvog ograničenja, vrlo čudno djeluje oblik *srbski*, kraj oblika *Srpkinja*, i sl. Očito je, a to se i na sjednicama povjerenstva u punom svjetlu očitovalo, da nikako nije moguće danas provesti potpuno dosljedan korijenski pravopis.

5) Ta nemogućnost, da se danas provede dosljedan korijenski pravopis, ima duboke razloge u samoj naravi hrvatskog jezika. Kako su iz nekadašnjeg jezika nastajali poluglasi već u 11. vijeku, a možda i prije, javilo se u jeziku priljubljanje po zvučnosti po onim glasovnim zakonima, koji vrijede ne samo za hrvatski nego i za sve indoevropske, a dobrim dijelom i ostale jezike svijeta. Da su se takve promjene vrlo davno zbile i da prema tome pripadaju drevnoj prošlosti hrvatskoga jezika, dokazuju vrlo mnogi hrvatski književni spomenici, kao što je isprava Kulina bana od god. 1189., Vinodolski zakonik od god. 1288., da i ne spominjemo stotine i tisuće drugih djela pisanih i tiskanih prije ilirskoga preporeda. T.zv. korijenski pravopis u stvari je u svim jezicima Evrope samo *zastarjeli pravopis*. Francuzi danas na pr. pišu drukčije nego što govore, ali nekada se njihov govor poklapao s pismom (na pr. pisanje *dites* odgovaralo je izgovoru »*dites*«, koji se tek naon nekoliko stoljeća skratio u izgovor »dit«). Budući da hrvatska pismenost počinje u doba, kad su već poluglasi ispali i nastalo sljubljanje po zvučnosti, ništa nije prirodnije nego da se dosljedno bilježe oni znakovi, koji odgovaraju govoru u prvim danima hrvatske pismenosti. Nijedan jezik na svijetu nije naknadno stvarao etimologiju, nego je zadržao svoj glasovni pravopis, kakav je bio u doba početaka pismenosti, a taj je jedino uslijed glasovnih promjena, koje su se izvršile za vrijeme trajanja pismenosti postao etimološkim, t.j. zastarjelim svjedočanstvom nekadašnjeg govora.

6) Promijenimo li dosadašnji pravopis, velika je opasnost, osobito u današnjim jezičnim nesređenim prilikama, da će s promjenom pravopisa doći i do promjene i u samom govorenom jeziku. Navikli na podudaranje pisma s govorom (uslijed opće fonetske udešenosti) ljudi će početi ne samo pisati nego i *govoriti: društvo, odkopati, zapovjedništvo, vrabca, častnik*. To u našem jeziku ne bi bilo nikako čudno, jer je izgovor Hrvata vrlo plastičan, što se na pr. vidi iz riječi kao *popustljiv, bezdno* i sl. kao i iz sposobnosti Hrvata, da pojedine suglasnike izgovaraju bez pomoći samoglasnika. Toj promjeni jezika po uzoru pravopisa osobito bi pogodovalo to, što se prosvjetno središte Hrvatske, Zagreb, nalazi usred kajkavskoga područja, gdje govor okoline nije zapreka nagrdivanju književnog govora. O tom nas najbolje uči govor naše zagrebačke pozornice, gdje gdjekoji glumci uz težak napor izgovaraju *past ću* i *plest ću*, jer nisu u djetinjstvu naučili govorne oblike »pašču« i »plešču«. Zagrebački govor toliko se uslijed raznih prilika i neprilika udaljuje od štokavskog književnog govora (Hercegovine, Bosne, Like i Dalmacije), da ga jedino što jače podudaranje pisma s književnim govorom može spasavati od daljnje udaljavanja.

7) O etimološkom pravopisu bilo kojega sustava, kojim se kod nas do danas pisalo, ne može se nipošto reći, da je znanstveno opravdan. U starobugarskom jeziku, koji je zabilježen još u 9. vijeku, već se piše *iskopati*, *vskrs*, *iskonski* i t.d., a mi bismo danas u 20. vijeku morali pisati *izkopati*, *Uzkr*, *izkonski*. Po etimološkom pravopisu morali bismo dosljedno pisati prefiks *od* (odkopati, odpiliti i t.d.), premda je taj prijedlog već u praindoevropskom jeziku glasio *oti*, a *ot* glasi i piše se u starobugarskom i ruskom jeziku.

8) Etimološki pravopis nipošto ne potpomaže u znatnijoj mjeri – kako se to često tvrdi – razumijevanje riječi i njihovo povezivanje po smislu. Suvremeno jezikoslovlje i psihologija jezika dokazali su da se smisao riječi veže na mišljeni predmet, a ne na temeljno značenje korijena, od kojega je riječ načinjena. Tako na pr. pri riječima *uzda* i *gusle* svatko misli na predmete, koje te riječi označuju, a ne na *usta* i *guditi*. Korijensko pisanje »ustda« i »gudsle« ne bi ništa pridonijelo potpunom razumijevanju spomenutih riječi. One rijetke slučajeve, gdje doista čuvanje korijena korisno potpomaže razumijevanje temeljnoga (korijenskoga) značenja (na pr. razlikovanje riječi, koje jednako zvuče, a različitog su značenja), obuhvatila je već ministarska naredba od 23. lipnja 1941. (Usp. *kotca* i *kolca*, *letci* i *ledci* i t.d.). Još je više takvih slučajeva obuhvatio pravopis Hrvatskoga državnog ureda za jezik.

9) Etimološko pisanje obična pismena čovjeka, koji nema jezikoslovnoga znanja, vrlo lako zavodi na krive analogije. Takav će čovjek vrlo prirodno prema pravopisnim uzorcima *vlasnik* i *častnik* pisati pogriješno »*glastnik*«, prema *društvo* i *mnoštvo* pisat će i »*siromaštvo*«, a prema *zebsti* i *dubsti* pisat će i »*crbsti*« i t.d., i t.d. Takvih se slučajeva vrlo mnogo dogodilo u ono vrijeme, kad su neke naše novine pokušale bez određenih pravopisnih uputa pisati korijenski. Tako su na pr. same »Narodne novine« povodeći se krivom analogijom donijele oblik »*sluštbenica*« za riječ *službenica* prema »*vještbenica*«.

10) Jedan je od najvažnijih razloga, koji govore protiv korijenskoga pravopisa taj, što je taj pravopis *kud* i *kamo teži* od dosadašnjega pravopisa. A kako pravopis nije sam sebi svrha, nego je samo *sredstvo* za jezično izražavanje, mora imati osobine *dobroga praktičnoga sredstva*. A glavno je načelo za svako sredstvo, da mora biti lagano, da se može bez poteškoća upotrebljavati. Etimološki pravopis daje nam mjesto laganoga i lako primjenjivoga sredstva, kojim smo se dosad u pismu služili, teško i nezgrapno oruđe pismenosti.

11) Etimološki pravopis otešćao bi znatno i nastavu čitanja i pisanja osobito u pučkoj školi i u tečajevima za nepismene.

12) I samim strancima bilo bi otešćano učenje jezika, jer bi se govor u mnogim riječima znatno razlikovao od pisma, pa bi stranci mnogo *radije učili srpski jezik*, koji im omogućava lagano i neposredno upoznavanje govornih oblika iz pisanih.

13) Sva djela iz svjetske znanstvene književnosti upotrebljavaju dosadašnji pravopis, kad navode jezične oblike našega jezika (Leskien, Brugmann, Meillet, Vaillant, Diels, Brosh i mnogi drugi). Ako Hrvati prijeđu na etimologiju, bit će pravopis tih stranih djela zapravo *srpski pravopis*. Pisci će dosljedno unaprijed i jezik nazivati ne možda »srpsko-hrvatskim«, nego i samo *srpskim*, i tako će srpsko ime ostati u znanstvenom svijetu. I daljnja izdanja tih djela ostat će zacijelo kod dosadašnjeg pravopisa jer je taj prema naravi našega jezika jedini prikladan za znanstveno prikazivanje jezičnih oblika. Pa i mi sami Hrvati bit ćemo prisiljeni na poseban pravopis u znanstvenim jezikoslovnim djelima.

14) Uvođenjem korijenskoga pravopisa, pravopis knjige, novina i školovanih ljudi udaljio bi se znatno od pravopisa prostoga puka. Puk nužno i prirodno piše fonetski, pa bi mu *srpski pravopis bio znatno bliži* od hrvatskoga pravopisa. Dovoljno bi bilo, da Srbi počnu tiskati knjige latinicom i već bi te knjige kao govoru i pučkom pravopisu bliže bile u narodu čitane radije od hrvatskih knjiga.

15) Današnje prilike ne preporučuju nam uvođenje etimološkog pravopisa već i s toga razloga, što mnogi i mnogi Hrvati, koji žive izvan granica Nezavisne Države Hrvatske (u Italiji, Mađarskoj i t.d.), neće biti podložni jezičnom i pravopisnom zakonodavstvu naše države, nego će ostati pri starom pravopisu, uslijed čega će nastati pravopisni rascjep između Hrvata u državi i izvan države.

16) Uvodeći sada etimološki pravopis mi bismo neizravno *priznali, da smo dosadašnji svoj pravopis (a valjda i jezik) uzeli od Srba*, što ne odgovara povijesnim činjenicama. Kod Hrvata je sve do ilirskog preporoda *prevladavao* glasovni pravopis (Dubrovčani, Divković, Kačić i t.d.), a i neposredno prije preporoda i za samog preporoda bilo je *kod Hrvata mnogo boraca za glasovni pravopis*, koji su radili prije Vuka i nezavisno od Vuka (na pr. Mahanović, koji je mnogo prije Vuka izrekao pravilo »treba riječi pisati onim slovima, na koja nas izgovor upućuje. A dobro je poznato i to, da su upravo korijenskim pravopisom pisali Srbi sve do Vukove reforme pa i poslije nje (za vrijeme slavenosrpske).

17) Da bi se stvorio priručnik za etimološki pravopis, trebalo bi nanizati dug niz više ili manje zamršenih i neodređenih pravila s velikim brojem iznimaka, a tim pravilima dodati vrlo opširan pravopisni rječnik, jer bi broj riječi, kod kojih je pisanje nesigurno (na pr. kod kojih se pisanje ne podudara s izgovorom) bio kud i kamo veći, nego u dosadašnjem pravopisnom rječniku.

18) Konačno treba istaknuti, da su članovi ovoga povjerenstva kao i članovi Hrvatskoga državnog ureda za jezik u vrlo mnogim razgovorima s najrazličitijim slojevima pučanstva razabrali, da hrvatska javnost, pisci, novinari, nastavnici, činovnici i t.d. ne bi nipošto sa zadovoljstvom primila promjenu dosadašnjega pravopisa. Članovi Sveučilišta i Hrvatske akademije izrazili su svoju želju da pravopis ostane na starom, kako se razabire iz zapisnika sjednice održane 6. lipnja 1941. u Hrvatskom državnom uredu za jezik.

M I N I S T A R S T V U   N A S T A V E
na ruke g. državnog tajnika

Zagreb

Povjerenstvo za hrvatski jezik, njegovu čistoću i pravopis, koje je u smislu čl. 8. zakonske odredbe od 14. kolovoza 1941. br. CCXLIX-1083-Z.p.-1941. imenovano naredbom Ministarstva nastave br. 53119 od 30. rujna 1941., završilo je svoj posao, određen čl. 4. i 7. spomenute zakonske odredbe, i podnosi Ministarstvu nastave pravila za pravopisne promjene po korienskom načelu.

Pri izrađivanju ovih pravila povjerenstvo je prema naredbi o svom imenovanju imalo izraditi pravila za umjeren korienski pravopis, jer su mu tom naredbom kao misao vodilja iztaknuta načela ministarske naredbe o hrvatskom pravopisu od 23. lipnja 1941. Povjerenstvo je osobito nastojalo, da nova pravopisna pravila budu laka, jednostavna i, koliko je moguće, dosljedna. Radi toga je povjerenstvo smatralo, da ne može ići dalje u provođenju načela korienskog pisanja, da ne bude pravopis pretežak i pretrpan izuzetcima.

Podnoseći ova pravila povjerenstvo smatra za dužnost istaći, da je izvršilo ovaj posao kao stručno tijelo prema propisima zakonske odredbe i ministarske naredbe, dok je mišljenje svih članova povjerenstva osim prof. dra Stojkovića, da ni potreba, ni vrijeme, ni prilike ne preporučuju dirati u dosadašnji hrvatski pravopis. Razlozi ovom mišljenju nabrojani su u posebnom prilogu.

Prilažu se ovjerovljeni priepisi zapisnička svih sjednica povjerenstva i odvojeno mišljenje s obrazloženjem prof. dra M. Stojkovića.

Tim je Povjerenstvo izvršilo svoju zadaću, koja mu je određena naredbom Ministarstva nastave o imenovanju povjerenstva od 30. rujna 1941. br. 53119, pa moli, da Ministarstvo nastave prema zakonskoj odredbi od 4. studenoga 1941. br. CCCLXX-XVII-1886-Z.1941. naredi prestanak ovoga povjerenstva, jer primjena ovih pravila, koja je povjerenstvo izradilo, pripada u dužnost Hrvatskoga državnog ureda za jezik prema provedbenoj naredbi od 12. srpnja 1941. br. 477.Z.p.-1941., propisanoj na temelju § 4. zakonske odredbe o osnivanju Hrvatskoga državnog ureda za jezik od 28. travnja 1941. br. XXXIV-46-Z.p.-1941.

U Zagrebu, dne 13. prosinca 1941.

Članovi Povjerenstva:*

---

* Nešto dopunjen tekst prihvaćen na 11. sjednici. Kopija ovoga teksta bez potpisâ. (S. B.)